

УДК 81'42

СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ МОВНОГО ВИЯВУ ОБРАЗНОЇ КОГЕЗІЇ В ХУДОЖНЬОТЕКСТОВОМУ УТВОРЕННІ

Постановка проблеми. Сучасна лінгвістика, лінгвістика тексту зокрема, розглядає зв'язність тексту (Л. Г. Бабенко, Р. де Богранд, І. Р. Гальперін, Р. Гасан, М. Гелідей, В. Дресслер, А. П. Загнітко, О. О. Селіванова та ін.) як формальну (когезія – мовні одиниці) та семантичну (когерентність – семантичні значення, що закріплені за цими мовними одиницями). Усе це дає підстави вважати категорію зв'язності власне формально-семантичною (функційною) категорією тексту. Поряд зі спробами встановити сутність категорії зв'язності лінгвісти намагаються надати перелік її різновидів. Проте недостатньо висвітленим, на наш погляд, залишається питання простеження особливостей мовного вияву образної когезії з акцентуванням уваги на стилістичному забарвленні лінгвістичних маркерів її реалізації, що, безумовно, наділені інтенсивною зв'язувальною силою компонентів у рамках художньотекстового цілого. Вочевидь, останнє привносить до кваліфікування художньотекстового утворення як структурно організованої, змістово завершеної та емотивно й експресивно вираженої єдності.

Формулювання цілей статті. Цей факт зумовлює мету дослідження, що полягає у необхідності простеження стилістично маркованої мовної репрезентації образної когезії у зв'язному англійському художньотекстовому цілому. Сформульована мета передбачає вирішення таких завдань: 1) визначити поняття образної когезії; 2) простежити мовний спектр засобів стилістичного вияву образної когезії; 3) інтерпретувати стилістичні мовні чинники реалізації образної когезії як вагомні експлікатори змістово-сислової насиченості художньотекстової структури англійської мови й інтенсивні формальні скріпи компонентів останньої.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Доцільно наголосити, що в лінгвістиці на сьогодні існує понад сто різновидів зв'язності, що зумовлено різними критеріями та підходами до її класифікації (за структурою, за семантикою, за способом вираження і под.).

Узагальнюючи основні наукові розвідки відомих теоретиків лінгвістики (І. Р. Гальперін, А. П. Загнітко, О. О. Селіванова), вважаємо за необхідне виокремити такі основні типи текстової зв'язності: 1) *граматична* зв'язність (прислівники, лексичні повтори, синоніми, сполучні засоби, однакові видові та часові форми дієслів-присудків); 2) *семантична* зв'язність (повторення спільних сем, сполучуваних слів); 3) *ономасіологічна* зв'язність (повтор дериваційних компонентів слів, коренів і загального номінативного механізму творення мовних одиниць); 4) *сислова* зв'язність (логічні зв'язки текстових одиниць); 5) *логічна сислова* зв'язність (причинно-наслідкові

відношення між елементами тексту); 6) *асоціативна смислова зв'язність* тексту (домінувальні теми, ключові слова, синтаксичний паралелізм); 7) *структурно-композиційна зв'язність* (жанрові та стильові канони, відповідність тексту певній композиційній організації, гомогенність та гармонійність стилістичної системи тексту); 8) *референційна зв'язність* (співвідношення інформаційного масиву тексту з ситуаціями й фактами світу дійсності, із реальним станом речей); 9) *прагматична зв'язність* (є орієнтованою на інтерактивність, відповідність мотивів меті та умовам тексту); 10) *образна смислова зв'язність*; 11) *стилістична зв'язність*.

Образна смислова зв'язність тексту та форми її зв'язку, забезпечуючись системою образів (позитивних і негативних, головних і другорядних, периферійних) та наскрізними образами-символами, співвідносяться з асоціативними. Основними мовними засобами образної смислової зв'язності є тропи та фігури, серед яких однією з найбільш визначальних є розгорнута метафора. Цей стилістичний прийом може розвивати повідомлення усередині надфразної єдності або, інтегруючи весь твір, поєднувати в одне ціле два паралельних висловлювання. Особливість цього виду когезії полягає в тому, що автор пов'язує не тільки предмети або явища дійсності, а й образи, якими ці предмети-явища зображуються [1; 4].

Саме це наближує образну когезію до **стилістичної** – повтор таких стилістичних засобів, як метафора, персоніфікація, порівняння, синоніми, антоніми, гіпоніми, паралелізм, хіазм, різного типу повтори тощо.

Спираючись на класифікацію стилістичних мовних засобів І. Р. Гальперіна, виявлених на певних мовних рівнях, слід розмежовувати на фонетичному рівні алітерацію, асонанс та ономапопею; на лексичному – метафору, метонімію, антономазію, епітет, оксюморон, перифраз, евфемізм, порівняння, гіперболу; синтаксичному – інверсію, еліipsis, замовчування, риторичне питання, літоту, паралельну конструкцію, повтори, градацію, антитезу, сполучниковість та безсполучниковість [1, с. 123–162].

У дослідженні ми спробували інтегрувати образну та стилістичну когезію, що дозволяє простежити стилістично марковані мовні форми вияву образної когезії на лексичному рівні в межах надфразних єдностей (НФЄ) аналізованого художньо-текстового утворення.

Одним із найбільш репрезентативних та добре відомих тропів є **метафора** – перенесення ознак з одного явища на інше чи асоціативне уподібнення двох предметів: *Her brother hurt her sometimes, when she woke the dragon, but he did not frighten her the way this man frightened her. "I don't want to be his queen," she heard herself say in a small, thin voice... He kept his voice low, but she could hear the fury in his tone* (5, с. 39) (смислово-експресивні відношення в рамках інтегрованих речень НФЄ забезпечувані перифразуванням прямого найменування англ. *the fury* "гнів" постпозитивного речення асоціативно-метафоричним лексичним компонентом у комбінуванні з дієсловом англ. *to wake the dragon* "розбудити

дракона” препозитивного речення задля інтенсифікації запального характеру персонажа).

Поряд із метафорою функціонує **епітет**, що здебільшого виражає характеристики предмета – наявні чи уявні. Найбільш цікавими у смислово-інформативному плані видаються *фігуративні епітети*, що являють собою звичайні означення, які описують стан людини у співвідношенні з мовними елементами на позначення неістоти. Так, епітет нерозривно пов’язаний із **порівнянням**, яке базується на зіставленні предметів протилежних класів: *At the centre of the grove an ancient weirwood brooded over a small pool where the waters were black and cold. “The heart tree,” Ned called it. The weirwood’s bark was white as a bone, its leaves darkred, like a thousand bloodstained hands* (5, с. 25) (комбінування епітетів англ. *ancient* “старовинний”, *blackandcold* “чорні та холодні” та порівнянь англ. *white as a bone* “біла як кістка”, *dark red, like a thousand bloodstained hands* “темно-червоне, як тисяча закривавлених рук” у межах НФЄ має на меті опис місця подій в яскравих подробицях).

На особливу увагу заслуговує **гіпербола** – стилістичний прийом, у якому акцент досягається навмисним перебільшенням, оскільки розбурхані почуття мовця змушують його вдаватися до інтенсифікації якісного чи кількісного аспекту згаданого предмета: *Half-buried in bloodstained snow, a huge dark shape slumped in death... But it was the size of it that made him gasp. It was bigger than his pony, twice the size of the largest hound in his father’s kennel... Bran tore his eyes away from the monster* (5, с. 21) (вираження прямого епітета англ. *huge* “великий” гіперболізованим англ. *twice the size of the largest hound* “удвічі більший за найбільшого собаку” та лексемою негативної конотації англ. *the monster* “монстр” забезпечує не лише формально-сміслову зв’язність реченневих мовних елементів аналізованої НФЄ, а й активує експресивно-якісний аспект зовнішнього вигляду згадуваної тварини).

Цікавим у стилістичному аспекті видається **оксюморон** – це поєднання двох слів (частіше прикметника та іменника або ж обставини та прикметника), значення яких суттєво відрізняються, зіставляються та становлять взаємовиключні поняття: *“Born with the dead,” another man pu tin. “Worse luck.” – “No matter,” said Hullen. “They be dead soon enough too.” Bran gave a wordless cry of dismay. – “The sooner the better,” Theon Greyjoy agreed* (5, с. 22) (комбінування лексемних словосполучень англ. *worse luck* “найгірша вдача”, *wordless cry* “безмовний крик” та протилежних думок англ. *dead soon enough* “незабаром помруть”, *the sooner, the better* “чим скоріше, тим краще” у рамках НФЄ має на меті опис ситуації з використанням протилежних значень слів, що, у свою чергу, є протиставленими поглядами персонажів).

Антономазія – це поєднання (інколи у формі словесної гри) лексичного та функціонального значення слів. При цьому ці два значення можуть виражатися у слові одночасно, взаємодіяти одне з одним: *“Lord Eddard Stark, I would name you the Hand of the King.” Ned dropped to one*

knee... The Hand of the King was th second-most powerful man in the Seven Kingdoms (5, с. 48) (сміслові відношення в межах поєднаних речень НФС забезпечувані перифразуванням прямого найменування англ. *the second-most powerful man* “другий в ієрархії влади королівства” (після самого короля) постпозитивної реченнєвої конструкції асоціативно-автономазійним лексичним компонентом англ. *the Hand of the King* “правиця / десниця короля” препозитивного речення задля експресивного позначення назви посади при королівському дворі та надання важливості людині, яка цю посаду обіймає).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проаналізовані мовностилістичні форми реалізації образної когезії, виявлені в межах інтегрованих компонентів НФС англословного художньотекстового цілого, можуть бути кваліфіковані як вагомні експлікатори змістово-смісловї насиченості художньотекстової структури й інтенсивні формальні скріпи конституюєнтів останньої.

Цей факт засвідчує перспективність розвідок заявленого дослідження, оскільки аналіз лінгвістичних засобів, стилістично маркованих зокрема, маніфестації категорії зв'язності в структурі художньотекстової єдності, безумовно, привнесиме до трактування художньотекстового утворення як формально організованої, змістово насиченої та комунікативно навантаженої мовної системи загалом.

Література

1. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – [2-е изд.]. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 144 с.
2. Загнітко А. П. Основи дискурсології : наук.-навч. вид. / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2008. – 194 с.
3. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / М. Л. Макаров. – М. : Гнозис, 2003. – 275 с.
4. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : „Довкілля-К”, 2010. – 844 с.
5. Martin R. R. G. A Game of Thrones : [novel] / G. R. R. Martin. – US : BantamSpectra& UK : VoyagerBooks, 1996. – 553 p.

Аннотація

В. О. Андрущенко. Стилистические средства языкового проявления образной когезии в художественнотекстовом формировании.

В статье рассмотрены стилистические языковые проявления образной когезии на лексическом уровне. Реализована попытка квалифицировать последние как ведущие формальные скрепы и определяющие экспликаторы смыслово-семантического наполнения и экспрессивно-эмотивного насыщения художественнотекстового целого на английском языке.

Ключевые слова: связность, образная когезия, стилистические языковые маркеры.

Анотація

В. О. Андрущенко. Стилїстичні засоби мовного вияву образної когезії в художньотекстовому утворенні.

У статті розглянуті стилістичні мовні вияви образної когезії на лексичному рівні. Зреалізована спроба кваліфікувати останні як провідні формальні скріпи та визначальні експлікатори змістово-семантичного компонування та експресивно-емотивного насичення художньо-текстового утворення англійської мови.

Ключові слова: зв'язність, образна когезія, стилістичні мовні маркери.

Abstract

V. O. Andrushchenko. *Stylistic means of figurative cohesion linguistic realization within a belles-lettres style text formation.*

The research deals with considering the essence of the coherence category as uppermost in hierarchy of text categories. The attempt to distinguish cohesion (formal coherence – language markers) and coherence (semantic coherence – meanings attached to these language markers) as well as to qualify them both as one formal-semantic (functional) category is made.

Various types of coherence are also traced. Scholars mostly differentiate grammatical coherence (adverbs, lexical repetitions, synonyms, conjunctions, linear homogeneity of verbs-predicates), semantic (common semes and words repetition), onomasiological (derivatives, root-stems recurrence within words boundaries), sense (logical ties within a text unity), logical sense (causative-consecutive relations between text elements), associative (prevailing topics, key words, key images), structural-compositional (text genres, its style patterns), referential (text information interrelation with real facts and situations), pragmatic (focused on interaction between an author and a recipient, text and its motive reference), figurative sense and stylistic coherence.

This report mainly considers figurative sense text coherence and forms of its cohesion that is determined by a definite system of images, images-symbols in particular. The basic language means of figurative sense coherence realization appear to be tropes and figures of speech among which the most prominent turns out to be an extended metaphor. This stylistic device either develops a message within a supra-phrasal unity or, integrating the whole text, combines two utterances in one whole.

All this enables to relate figurative sense cohesion to stylistic represented by stylistic means (metaphor, personification, simile, synonyms, antonyms, hyponyms, parallelism, chiasmus etc.) repetition.

Hence, in our research we tend to integrate figurative and stylistic cohesion that allows revealing linguistic stylistic markers of figurative cohesion realization on lexical level in regard with I. R. Halperin's classification of stylistic linguistic devices traced on different language levels (phonetic level – alliteration, assonance, onomatopoeia; lexical – metaphor, metonymy, antonomasia, epithet, oxymoron, euphemism, simile, hyperbole, periphrasis; syntactic – inversion, ellipsis, rhetorical question, litotes, parallel construction, repetitions, gradation, antithesis, syndetic / asyndetic relations) within supra-phrasal unities of the English language belles-lettres style text formation.

To conclude, stylistic language manifestations of figurative cohesion on lexical level may be qualified as prominent formal markers and determinant explicators of the analyzed English belles-lettres style text structure contentive-semantic and expressive-emotive completion.

Key words: coherence, figurative cohesion, stylistic language markers.